

тому, на нашу думку, покарання неповнолітніх слід розуміти також у політичному значенні як процес примусового формування у неповнолітньої засудженої особи правомірної соціальної поведінки, відповідної нормам закону. Ми вважаємо, що саме таку вузьку виховну мету покликане вирішити покарання відносно неповнолітніх. Можна з тією або іншою часткою упевненості говорити про вплив кримінального покарання на внутрішню свідомість засудженого, проте його зміна не повинна розглядатися як кінцевий результат.

Лазаренко В. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального права*

КРИМІНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ В РОБОТАХ ГУСТАВА РАДБРУХА

Густав Ламберт Радбрух (1878-1949) по праву належить до числа найвидатніших філософів права.

Наукові погляди будь-якого вченого формуються під впливом суб'єктивних та об'єктивних чинників. Перші охоплюють вплив його вчителів (у т. ч. й «заочних»), інших вчених (особливо академічних колег і друзів), другі – подій власного життя та історичної епохи. Це стосується і Густава Радбруха. Погляди Радбруха формувалися під безпосереднім впливом низки вчених у галузі кримінального права (Франц фон Ліст (1851-1919), Карл фон Лілієнтал (1853-1927) – його вчителі), представників неокантіанської філософії та філософії права (Генріх Риккерт (1863-1936), Еміль Ласк (1875-1915), Рудольф Штаммлер (1856-1938)) та ін.

У Радбруха ідея права, у тому числі кримінального права, спирається на три елементи, правові цінності, які її реалізують: справедливість (у вузькому розумінні), доцільність та правопевність (правонадійність, правова стабільність).

«Загальноприйнятими і загальнообов'язковими елементами ідеї права, – пише Радбрух у «Філософії права» (1932), – є справедливість та правопевність, релятивістським же елементом є не лише доцільність, але й відношення субординації цих трьох елементів між собою. .. Справедливість і доцільність висувають протилежні вимоги. Справедливість – рівність, рівність права вимагає універсальності правових норм. Справедливості властива певна узагальнююча дія. Але рівність не є чимось даним, вона завжди лише абстракція даної нерівності, що розглядається з певної точки зору. З точки ж зору доцільності будь-яка нерівність залишається істотною. Доцільність слід максимально індивідуалізувати. Отож справедливість і доцільність суперечать одне одній» (Філософія права. – Пер. с нем. – М.: Междунар. отношения, 2004. – 88 с.).

«У свою чергу справедливість та доцільність вступають у суперечність з правопевністю. Правопевність – це феномен позитивного права. А

воно діє без врахування власної справедливості і доцільності. Позитивність – це факт» [2, с. 88]. Більше того, «вимоги правопевності можуть, нарешті, вступити в суперечність навіть з наслідками позитивності, яка сама є вимогою стабільності» (Философия права. – Пер. с нем. – М.: Междунар. отношения, 2004. – 89 с.).

Втім, натомість, Радбрух таку свою позицію «нечіткості» пояснював чітко. Як він відзначає, його завданням було «показати суперечності, не-пробуючи їх вирішити, [і в цьому він не вбачав] недоліку системи. Філософія не повинна вирішувати проблеми, її обов'язок – ставити питання для їх вирішення. Вона повинна не полегшувати життя, а розкривати її складності. Філософська система повинна бути подібною до готичного собору, в якому контр-форси підтримують всю будову, одночасно внутрішньо роблячи опір один одному. Наскільки підозрілою була б філософія, яка б не вважала світ творінням цілеспрямованої діяльності розуму. І наскільки безглуздим було б існування, якщо б світ врешті решт не був би вирішенням життєвих суперечностей (Философия права. – Пер. с нем. – М.: Междунар. отношения, 2004. – 91 с.).

Позитивне і гарантоване приписами та силою право має пріоритет навіть тоді, коли воно за змістом несправедливе і недоцільне. Виключення складають лише випадки, коли суперечність діючого закону та справедливості сягає настільки нестерпного масштабу, що закон як «несправедливе право» поступається справедливості. Неможливо розмежувати випадки «законодавчого неправа» і закону, який діє всупереч своєму несправедливому змісту. Але, втім, можливо чітко виокремити таку ситуацію: коли до справедливості навіть не прагнуть, коли рівність, що складає її основу, свідомо заперечується в правотворчому процесі, тоді закон є не лише «несправедливим правом», але більше того – він є неправовим за своєю природою, бо право, в тому числі й позитивне, не можна визначити інакше, аніж як порядок і сукупність законів, покликаних за своєю суттю слугувати справедливості. (Бігун В. С. Густав Радбрух – видатний німецький філософ права // Проблеми філософії права. – 2004. – Том II. – С. 33-48).

Це положення заклало основу «формули» (чи навіть «формул») Радбруха. Ідеї Радбруха про статус «несправедливого права» та зокрема «формула Радбруха» мали не лише академічне значення. Йдеться про практико-правову роль ідей Радбруха. Так, як свідчить праця «Законне неправо та надзаконне право» (1946), суди вже тоді використовували ідеї, висловлювані Радбрухом (і не лише) про статус «несправедливих» нацистських законів. В рішенні від 3 листопада 1992 р. Верховний федеральний суд прямо послався на формулу Радбруха, згадану в статті «Законне неправо та надзаконне право», і таким чином визнав недійсною норму Закону НДР «Про державний кордон», яка виправдовувала застосування зброї проти порушників кордону. (Бігун В. С. Густав Радбрух – видатний

німецький філософ права // Проблеми філософії права. – 2004. – Том II. – С. 33-48).

Радбрух був противником смертної кари. «Вирішальні аргументи проти смертної кари, – пише Радбрух у «Філософії права» (1932), – слід шукати не в філософії права, а в аргументах вищого рівня, які розкривають глибинну, суть цього явища: проти її допустимості – в етиці та релігії, а проти її необхідності – в доказах, заснованих на статистичних даних і досвідчених даних психологічного характеру.

Хотілось б, щоб кримінальне право стало розвиватися інакше, ніж досі, і щоб поліпшення кримінального права вилилося не в «покращення» кримінального права, а у виправно-охоронне право, яке краще, ніж кримінальне право, і яке стало б мудріше і людяніше його» (Філософія права. – Пер. с нем. – М.: Междунар. отношения, 2004. – 184, 189 с.).

Аналізуючи роботи та погляди Радбруха, можна зробити висновок, що на етапі реформування української кримінально-правової системи в цілому, вони мають визначальне значення як для науки кримінального права.

Загалом Радбрух та його праці показують наскільки багатогранним та впливовим може бути розмах філософсько-правової думки не тільки у формі чистої філософії, але й галузевих юридичних науках та практиці права. (Бігун В. С. Густав Радбрух – видатний німецький філософ права // Проблеми філософії права. – 2004. – Том II. – С. 33-48).

Пімонов Г. П.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри кримінального права*

ОБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ «КРАДІЖКИ ПРИВАТНОСТІ» У ПРАВІ США

Стаття 8 Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» особливо підкреслює: «Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції». З цього приводу кримінально-правовий захист посягань на приватність особи сягає особливого значення. Так, відомо прагнення Європейської спільноти створити єдиний склад злочину «крадіжка приватності» на теренах союзу. Це не тільки надає можливості поступового наукового обговорення цієї проблеми і в українській юридичній літературі, починаючи із системних передумов криміналізації діянь проти особи та її прав та фундаментальних свобод, закінчуючи юридичним аналізом складу злочину та відповідних заходів кримінально-правового впливу на правопорушників, які його скоїли, але наполягає на такому підході.

У сучасній доктрині значне місце займає дослідження питань захисту особистості, її прав та свобод. Взагалом питання посягань на приватне